

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ
ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 30 ΜΑΪΟΥ 2025
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΠΛΗΡΕΙΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Θέμα Α

A1.

Στο **Κείμενο 2** παρατίθενται οι θέσεις της Μπάρμπαρα Πομιεχόφσκα για την ανθρώπινη δημιουργικότητα. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη νευροεπιστήμονα, η δημιουργικότητα βασίζεται στην ικανότητα παραγωγής καινούριων σκέψεων και στον συνδυασμό τους με προϋπάρχουσες, χωρίς να γνωρίζει περιορισμούς. Βέβαια, όπως η ερευνήτρια τονίζει, αν και η δημιουργικότητα συνήθως συσχετίζεται με ταλαντούχους ενήλικους, για να κατανοηθεί πλήρως, είναι απαραίτητο να μελετηθεί η γλωσσική ανάπτυξη από τη βρεφική ηλικία και ιδιαίτερα να καταγραφούν τα βιολογικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά αίτια που μπορούν να επιδράσουν αρνητικά στην ανάπτυξη των γνωστικών ικανοτήτων των παιδιών.

Θέμα Β

B1.

- α. Σωστό
- β. Σωστό
- γ. Λάθος
- δ. Λάθος
- ε. Σωστό

B2.

Το **Κείμενο 1** αποτελεί, πράγματι, δείγμα επιστημονικού λόγου. Δύο γλωσσικές επιλογές που το επιβεβαιώνουν είναι η **χρήση ειδικών όρων**, όπως «*αποκλίνουσας σκέψης*», «*πολυαισθητηριακές εμπειρίες μάθησης και ζωής*», που καθιστούν το ύφος του κειμένου τυπικό, σοβαρό κι επιστημονικό. Ειδικότερα, ο Αντώνης Λενακάκης αξιοποιώντας το επιστημονικό λεξιλόγιο μεταφέρει εξειδικευμένη γνώση κι ενισχύει την αξιοπιστία και την πειστικότητα των γραφομένων του αναφορικά με την αξία της δημιουργικότητας και τη δυναμική σχέση της με την εκπαίδευση και τις τέχνες. Επίσης, ο συντάκτης χρησιμοποιεί στη μεγαλύτερη έκταση του κειμένου ρήματα σε **γ' ενικό πρόσωπο**, που προσδίδουν στο κείμενο αντικειμενικότητα, ακρίβεια κι ουδετερότητα καθώς κι **οριστική έγκλιση** που εκφράζει το βέβαιο και το πραγματικό στο πλαίσιο της **επιστημικής τροπικότητας** («*νοείται*», «*οδηγεί*» «*Συνδέεται*», «*παρέχει*» κ.ά.). Με αυτόν τον τρόπο, η θέση του πως η

δημιουργικότητα είναι μια σύνθετη διαδικασία παρουσιάζεται ως γενικά αποδεκτή με ευρύτερη ισχύ.

Σημείωση: Ως χαρακτηριστικά του επιστημονικού λόγου μπορούν να αξιοποιηθούν και τα παρακάτω γλωσσικά μέσα:

- Η **αναφορική λειτουργία της γλώσσας** είναι χαρακτηριστικό του επιστημονικού λόγου («*Η δυναμική σχέση της εκπαίδευσης μέσω των τεχνών με τη δημιουργικότητα έχει επιβεβαιωθεί ερευνητικά*»).
- Ο συγγραφέας μετέρχεται την **παθητική σύνταξη** με την οποία το ύφος του λόγου καθίσταται αντικειμενικό, επίσημο, πυκνό κι απρόσωπο («*Η δυναμική σχέση της εκπαίδευσης μέσω των τεχνών με τη δημιουργικότητα έχει επιβεβαιωθεί ερευνητικά*»).
- Αξιοποιείται, ακόμη, η **ονοματοποίηση**, με την οποία ο συντάκτης πραγματεύεται πιο σύνθετες κι αφηρημένες έννοιες («*η επίλυση προβλημάτων, η εξεύρεση λύσεων και η παροχή πολύτιμης εργασίας*»), ενώ παράλληλα η γλώσσα απομακρύνεται από τον απροσχεδίαστο κι αυθόρμητο λόγο και κερδίζει σε αφαίρεση. Έτσι, το ύφος καθίσταται πυκνό, απρόσωπο κι αντικειμενικό, στοιχείο που προσιδιάζει στα ακαδημαϊκά κείμενα.

B3.

α. Ο τίτλος του κειμένου («*Η δημιουργικότητα αρχίζει από την κούνια*») ανταποκρίνεται στο συνολικό περιεχόμενο του άρθρου, καθώς μεταφέρει άμεσα το θέμα του κι εμπεριέχει και τη θέση της συγγραφέως, η οποία αναδεικνύεται μέσα από την επιλογή συγκεκριμένων λεξικογραμματικών στοιχείων. Ειδικότερα, πρόκειται για έναν **ρηματικό τίτλο**, στον οποίο εντοπίζεται το ρήμα «*αρχίζει*» σε **οριστική έγκλιση** κι **ενεργητική σύνταξη**. Η επιλογή της σύνταξης αυτής δίνει έμφαση στο υποκείμενο του ρήματος («*Η δημιουργικότητα*»), ενώ με την οριστική έγκλιση αναδεικνύεται η βεβαιότητα της αρθρογράφου για το γεγονός ότι η δημιουργικότητα ξεκινά από τη βρεφική ηλικία. Παράλληλα, το ρήμα βρίσκεται σε χρόνο **Ενεστώτα** αναδεικνύοντας τη διαχρονικότητα του φαινομένου και σε **γ' ενικό πρόσωπο** δηλώνοντας την αντικειμενικότητα της ευρύτερα αποδεκτής άποψης που παρουσιάζει. Από τον τίτλο **απουσιάζουν τα σημεία στίξης**, ενώ η χρήση της γλώσσας είναι **μεταφορική**, καθώς αξιοποιείται ο εμπρόθετος προσδιορισμός «*από την κούνια*» που συνιστά **φράση του καθημερινού λεξιλογίου**. Με αυτήν η συντάκτρια υπονοεί την πρώιμη έναρξη της δημιουργικής σκέψης του ανθρώπου, προκαλώντας έκπληξη στον αναγνώστη. Μάλιστα, με τη χρήση των συγκεκριμένων λεξικογραμματικών στοιχείων, **το ύφος του τίτλου** καθίσταται **πληροφοριακό, άμεσο, ζωντανό, παραστατικό, οικείο** και **προφορικό**. Πράγματι, η Κ. Φαναριώτη από τον τίτλο ακόμη του άρθρου της **προϊδεάζει τον αναγνώστη** σχετικά με τα πορίσματα επιστημονικών

ερευνών που ανέδειξαν την ικανότητα της δημιουργικής σκέψης από τη βρεφική ακόμη ηλικία. Έτσι, με τον σύντομο αυτό τίτλο κατορθώνει να **κεντρίσει το ενδιαφέρον** του αναγνώστη και να τον **προβληματίσει** αναφορικά με τη σημασία αυτής της ικανότητας και τους παράγοντες που μπορούν να την επηρεάσουν, καθιστώντας τον εύστοχο ως προς το επικοινωνιακό αποτέλεσμα.

β.

Μετατροπή ενεργητικής σε παθητική σύνταξη: **«Θα πρέπει, επομένως, να μελετηθούν (από εμάς) οι συνθήκες εκείνες από τις οποίες επηρεάζεται αρνητικά η ανάπτυξη των δημιουργικών γνωστικών ικανοτήτων του βρέφους».**

Στο αρχικό απόσπασμα με την ενεργητική σύνταξη δινόταν έμφαση στα γραμματικά υποκείμενα των δυο προτάσεων («εμείς» που εννοείται, «οι συνθήκες») προσδίδοντας στο ύφος αμεσότητα, ζωντάνια και παραστατικότητα. Με τη μετατροπή σε παθητική σύνταξη εξαιρούνται οι ρηματικές πράξεις που προέρχονται από τα ποιητικά αίτια («να μελετηθούν», «επηρεάζεται») καθιστώντας το ύφος πυκνό, αντικειμενικό, σοβαρό, απρόσωπο κι επίσημο/ τυπικό, καθώς τονίζονται ενέργειες και ιδέες κι όχι πρόσωπα.

Θέμα Γ

Γ1.

Ο αφηγητής του αποσπάσματος εμφανίζεται προβληματισμένος λόγω της ατμόσφαιρας που βιώνει στον εργασιακό του χώρο. Σε αυτό το πλαίσιο, καταγράφει τις εντυπώσεις που του προκαλούν οι συναδέλφοί του και την εργασιακή αλλοτρίωση στην οποία αυτοί έχουν περιέλθει.

Μέσω της **πρωτοπρόσωπης αφήγησης**, που προσδίδει έντονα βιωματικό χαρακτήρα στο κείμενο («Ανεβαίνω στο γραφείο... η καρδιά μου», «Δεν μπορώ να καταλάβω... το κεφάλι»), καταδεικνύεται η απογοήτευση και η αγανάκτησή του για την αργοπορημένη άφιξη των συναδέλφων του στην εργασία τους και για την έλλειψη δημιουργικότητας, ζωτικότητας κι ενεργητικότητας που τους διακρίνει. Ο προβληματισμός του αφηγητή έγκειται, επίσης, στην αναζήτηση των αιτίων για την ανία που χαρακτηρίζει τους συναδέλφους του. Αυτά αισθητοποιούνται μέσω της **μεταφορικής λειτουργίας της γλώσσας**: ο αφηγητής αναρωτιέται για την έλλειψη ενδιαφέροντος και την αποτελμάτωση των εργαζομένων («μπαγιάτικες φάτσες»), αλλά και για το αν η σωματική και ψυχική καταπόνησή τους οφείλεται στην έντονη πνευματική εργασία ή στο αίσθημα ασφυξίας και περιορισμού της αυτενέργειάς τους («Κατόπι σκέφτηκα... η βαθιά σκέψη.»). Η παθογένεια που επικρατεί στον ίδιο χώρο τον ωθεί στην περίσκεψη και στην αναζήτηση διεξόδου στις πανεπιστημιακές σχολές, προκειμένου να ανακαλύψει τον βαθμό ενεργητικότητας και ζωντάνιας των πρωτοετών

φοιτητών. Ωστόσο, μέσω της **εσωτερικής εστίασης** («Χώθηκα βέβαια... να είναι χειρότερο») καταδεικνύεται η δυσαρέσκεια του αφηγητή, ο οποίος συνειδητοποιεί ότι και οι νεότερες γενιές «νοσούν» εξίσου από αδράνεια και παθητικότητα. Ο προβληματισμός του κορυφώνεται με την εναγώνια προσπάθειά του να επαναπροσδιορίσει την επαγγελματική του ταυτότητα. Πράγματι, ο ίδιος αναρωτιέται για τη δυνατότητα επαγγελματικής μεταστροφής, αλλά συνειδητοποιεί ως εμπόδια την προχωρημένη του ηλικία, την έλλειψη διάθεσης κι ενδιαφέροντός του για μονότονες, γραφειοκρατικές ενασχολήσεις, όπως διαφαίνεται μέσω του **εσωτερικού μονολόγου** («Σκέφτομαι μήπως... χωνεύω.»).

Προσωπικά, όπως κι ο αφηγητής, αν βίωνα επανειλημμένα στον εργασιακό μου χώρο τη μονοτονία και την αδράνεια, ασκώντας ένα επάγγελμα που αφήνει ελάχιστα περιθώρια για πρωτοτυπία, θα επεδίωκα την αναζήτηση μιας δημιουργικής δραστηριότητας, στο πλαίσιο της οποίας θα μπορούσα να αναδείξω την ιδιοσυγκρασία μου και να στοχεύσω στην προσωπική μου ανάπτυξη. Για να το επιτύχω αυτό, θα εστίαζα στην αυτογνωσία και θα βρισκόμουν σε διαρκή εγρήγορση επιδιδόμενος/ -η στη διά βίου παιδεία.

Εναλλακτική προσωπική άποψη

Κατά τη γνώμη μου, η εργασία σε έναν χώρο που επιτάσσει την επιτέλεση συγκεκριμένων καθηκόντων δεν αποτελεί κατ' ανάγκη αρνητική εργασιακή συνθήκη, στον βαθμό που μου εξασφαλίζεται η εργασιακή σταθερότητα, η οικονομική ασφάλεια και η αποτελεσματική διεκπεραίωση του έργου μου. Θα φρόντιζα, ωστόσο, σε αυτή την περίπτωση, να εκφράσω τη δημιουργικότητά μου και να αναπτύξω τη φαντασία μου μέσω της ψυχαγωγίας, των ταξιδιών και των προσωπικών μου ενδιαφερόντων.

Εναλλακτικοί κειμενικοί δείκτες

- **Αντίθεση** («μπαγιάτικες φάτσες» - «φρέσκους φρέσκους»)
- **Περιγραφή/ Εικόνες** («Οι αγαπητοί μου συνάδελφοι... κεφάλι.»)
- **Εσωτερική εστίαση** («Σκέφτομαι μήπως... τα ίδια μυαλά.»)
- **Μικροπερίοδος λόγος** («Ανεβαίνω στο γραφείο... ματιά τους.»)
- **Επανάληψη** («φρέσκους φρέσκους», «ίδια... ίδιες... ίδια»)
- **Ειρωνεία/ Σαρκασμός** («Οι αγαπητοί μου συνάδελφοι», «Δεν μπορώ να καταλάβω πώς έγινε και μαζεύτηκαν όλες οι μπαγιάτικες φάτσες πάνω στο δικό μου το κεφάλι»)
- **Πολυσύνδετο σχήμα/ Συσσώρευση αρνήσεων** («ούτε τέχνη ξέρω... τα κατάστιχα χωνεύω»)

[**ΣΗΜΕΙΩΣΗ:** Η απάντηση είναι σκόπιμα εκτενέστερη και συμπεριλαμβάνει περισσότερους από τρεις κειμενικούς δείκτες.]

Δ1.

Άρθρο → άρα απαιτούνται:

- Τίτλος
- Αφόρμηση από την επικαιρότητα στον **πρόλογο**
- Χρήση α΄ πληθυντικού προσώπου, καθώς και γ΄ ενικού και πληθυντικού. Ιδιαίτερα στο δεύτερο ζητούμενο, που έχει βιωματικό χαρακτήρα, είναι απαραίτητη η χρήση α΄ ενικού προσώπου.

Α΄ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ: Για ποιους λόγους το σύγχρονο σχολείο οφείλει να καλλιεργεί τη δημιουργικότητα των μαθητών/ μαθητριών;

Το σύγχρονο σχολείο ως βασικός φορέας παιδείας οφείλει να καλλιεργεί τη δημιουργικότητα των μαθητών- μαθητριών, διαμορφώνοντας ολοκληρωμένες προσωπικότητες, ικανές να αντεπεξέρχονται στις απαιτήσεις της σύγχρονης πραγματικότητας. Αδιαμφισβήτητα, η σύγχρονη κοινωνία προϋποθέτει ανθρώπους με γνώσεις, ικανότητες, δεξιότητες, δημιουργικότητα και προσαρμοστικότητα.

- Απαιτητική αγορά εργασίας:
 - Η δημιουργικότητα αποτελεί προσόν και δεξιότητα η οποία επιζητείται από τους εργοδότες, προκειμένου οι υπάλληλοι να προωθούν καινοτομίες στον εργασιακό χώρο μέσα από τη συνεχή επιμόρφωση, που επιβάλλεται λόγω του έντονου ανταγωνισμού και της καλπάζουσας ανεργίας.
- Αυτεπίγνωση/ αυτοέκφραση:
 - Η δημιουργικότητα συμβάλλει στην αυτογνωσία και στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης των μαθητών -ικανότητα για επίλυση προβλημάτων αλλά και για την αποφυγή της παραπληροφόρησης και της προπαγάνδας που είναι διάχυτες σήμερα στα Μ.Μ.Ε. και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
 - Αναπτύσσει τη φαντασία, την πρωτότυπη έκφραση, συντελώντας στην εξωτερίκευση συναισθημάτων, σκέψεων και στη σύλληψη πρωτότυπων ιδεών, συμβάλλοντας, έτσι, στη σφαιρική πνευματική συγκρότηση του ατόμου.
- Πολιτιστική εξέλιξη:
 - Η δημιουργικότητα προάγει τις επιστημονικές ανακαλύψεις (π.χ. στην ιατρική, στην τεχνητή νοημοσύνη), την τεχνολογία και την ικανότητα συγκερασμού ιδεών, δεδομένου ότι ζούμε σε κοινωνία ραγδαίων τεχνολογικών εξελίξεων.
 - Προάγονται οι τέχνες σε μια εποχή πολιτισμικής υποβάθμισης και κυριαρχίας της μαζικής κουλτούρας.

- Αποτελεσματική εκπαιδευτική διαδικασία:
 - Η δημιουργικότητα συντείνει στην ευχέρεια για την επίλυση διαφόρων προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι μαθητές.
 - Η εκπαιδευτική διαδικασία γίνεται πιο ελκυστική κι ενδιαφέρουσα για όλους τους εμπλεκόμενους.
- Γλωσσική καλλιέργεια:
 - Η δημιουργική σκέψη είναι καθοριστική για την ανάπτυξη της γλωσσικής ικανότητας των παιδιών από τη βρεφική ηλικία, συμβάλλοντας στην ευρύτερη πνευματική τους ανάπτυξη (ουσιαστική γνώση της μητρικής γλώσσας και γλωσσομάθεια) ιδιαίτερα στη σύγχρονη εποχή της γλωσσικής κρίσης.
- Ψυχική ισορροπία:
 - Η δημιουργικότητα είναι σημαντική για το παιδί, καθώς αποκτά ψυχολογική ισορροπία, απαλλάσσεται από το άγχος της καθημερινότητας κι ανακαλύπτει μέσω αυτής τις κλίσεις και τα ταλέντα του.
- Αντιμέτωπιση οικολογικού αδιεξόδου και προώθηση βιώσιμης ανάπτυξης:
 - Διαπλάθει ανθρώπους με οικολογική συνείδηση και περιβαλλοντική αγωγή για τη διαμόρφωση πολιτών που θα προστατεύουν το περιβάλλον, χωρίς να το υπονομεύουν για τις επόμενες γενιές.
- Περιορισμός φαινομένων κοινωνικής παθογένειας:
 - Για την πρόληψη κι άμβλυνση αυτών απαιτείται οι σύγχρονοι νέοι να καλλιεργήσουν ανθρωπιστικές αξίες που δημιουργικά θα εφαρμόζουν στην καθημερινότητά τους, σεβόμενοι τα ανθρώπινα δικαιώματα και τον συνάνθρωπό τους. Έτσι, θα μειωθούν και τα φαινόμενα νεανικής παραβατικότητας.
- Πολυπολιτισμικές κοινωνίες:
 - Συγκερασμός εθνικής κι οικουμενικής συνείδησης που εμπράκτως θα εκφράζεται με δράσεις αλληλεγγύης, ομαδικότητας και συνεργασίας στην καθημερινότητα των νέων.

Β΄ ΖΗΤΟΥΜΕΝΟ: Με ποιους τρόπους επιλέγετε εσείς να εκφράσετε τη δημιουργικότητά σας στην προσωπική σας ζωή;

- Ενασχόληση με τη γνήσια τέχνη, όπως το θέατρο, ο κινηματογράφος, ο χορός, η μουσική και η λογοτεχνία.
- Δημιουργική γραφή και συμμετοχή σε λέσχες ανάγνωσης.
- Εκμάθηση ξένων γλωσσών.
- Ταξίδια στο εσωτερικό και το εξωτερικό για τη γνωριμία με τα ήθη-έθιμα, την κουλτούρα και την ιστορία άλλων λαών.

- Συμμετοχή σε πολιτιστικές δραστηριότητες κι εκδηλώσεις, παρακολούθηση σεμιναρίων και διαλέξεων, που προάγουν τη διά βίου μάθηση.
- Ένταξη σε προγράμματα ανταλλαγής μαθητών για την καλλιέργεια διεθνιστικής/ οικουμενικής συνείδησης.
- Ενασχόληση με τον αθλητισμό και τα ομαδικά παιχνίδια.
- Ατομική έκφραση μέσω της ερασιτεχνικής συμμετοχής σε ομίλους μοντελισμού, ρομποτικής και μαγειρικής.
- Εθελοντική εργασία (συμμετοχή σε προγράμματα ανακύκλωσης, κοινωνική εργασία, φιλοζωικές οργανώσεις/ σωματεία).
- Ανάπτυξη γόνιμων διαπροσωπικών σχέσεων μέσα από ομαδικές εργασίες και συμμετοχή σε ομαδικά ηλεκτρονικά κι επιτραπέζια παιχνίδια.
- Ενεργός συμμετοχή στα κοινά.
- Δημιουργική επαφή/ χρήση νέων τεχνολογιών π.χ. παραγωγή οπτικοακουστικού υλικού με ψυχαγωγικό περιεχόμενο κι ανάρτησή του στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.
- Ενασχόληση με μόδα/ ενδυμασία κι έκφραση της νεανικής ιδιοσυγκρασίας μέσα από πρωτότυπες ενδυματολογικές επιλογές και πειραματισμούς.
- Ενασχόληση με την αισθητική διαμόρφωση του προσωπικού χώρου, ώστε να αντικατοπτρίζεται μέσα από αυτόν η ψυχосύνθεση του νέου.

Επίλογος: Συνόψιση- συγκεφαλαίωση χωρίς επαναλήψεις.

Επιμέλεια: Ομάδα Φιλολόγων ΟιδαΝικό